

Sygn. akt III AUa 751/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Czaja (spr.)
Sędziowie:	SA Krystyna Smaga SA Barbara Hejwowska
Protokolant: sekr. sądowy Maciej Mazuryk	

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2013 r. w Lublinie

sprawy Przedsiębiorstwa (...) Spółki Akcyjnej
w Ł.

z udziałem zainteresowanego J. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o wysokość podstawy wymiaru składek

na skutek apelacji Przedsiębiorstwa (...) Spółki Akcyjnej w Ł.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 30 kwietnia 2013 r. sygn. akt VIII U 43/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od Przedsiębiorstwa (...) Spółki Akcyjnej w Ł. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

(...)

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 2 listopada 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. Inspektorat w Ł., stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia J. B. podlegającego ubezpieczeniom, jako pracownik podlegający ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu u płatnika składek Przedsiębiorstwa (...) S.A. z siedzibą w Ł. wynosi:

okres	ubezpieczenia emerytalne i rentowe	ubezpieczenie chorobowe	ubezpieczenie wypadkowe	ubezpieczeni zdrowotne
2009-03	2.284,45	2.284,45	2.284,45	1.971,25
2009-08	3.328	3.328	3.328	2.871,73
2010-09	4.740	4.740	4.740	4.090,15
2010-12	3.435,19	3.435,19	3.435,19	2.964,23
2011-09	3.870	3.870	3.870	3.339,42

Odwołanie od powyższej decyzji wniosło Przedsiębiorstwo (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w Ł., domagając się jej uchylenia w całości, jako naruszającej:

- 1) przepis art. 8 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, poprzez jego błędną interpretację;
- 2) postanowienia Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przyjęte Zarządzeniem nr (...) z dnia 31 grudnia 1999 roku, w tym załączniki do zarządzenia:
 - a) Załącznik z dnia 5 stycznia 2009 roku „Porozumienie na 2009 rok” - sposób ustalenia wartości paczki sfinansowanej z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych na dany rok w zależności od dochodu na osobę w rodzinie w złotych;
 - b) Załącznik z dnia 4 stycznia 2010 roku: sposób ustalenia wartości paczki sfinansowanej z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych na dany rok w zależności od dochodu na osobę w rodzinie w złotych;
 - c) Załącznik z dnia 25 listopada 2010 roku „Porozumienie w sprawie świadczeń socjalnych w postaci świadczenia pieniężnego z ZFSS zamiennie za paczki”;
- 3) przepis art. 2 pkt 5 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, poprzez przyjęcie, że nie wszyscy pracownicy mają prawo do świadczeń socjalnych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Lublinie wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanego J. B..

Wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2013 roku Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie i zasądził od Przedsiębiorstwa (...) na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Ł. 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Podstawą wyroku były następujące ustalenia.

Przedsiębiorstwo (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w Ł. prowadzi działalność w zakresie budowy i utrzymania dróg i mostów. W spółce utworzono około 40 etatów, zaś zatrudniono około 60 osób z uwagi na fakt, iż część pracowników zatrudniona jest w ramach części etatu. Spółka zatrudnia zarówno pracowników fizycznych, jak i pracowników na

stanowiskach umysłowych. W Spółce został ustanowiony Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, który wszedł w życie w dniu 1 stycznia 2000 roku.

Z § 7 regulaminu wynikało, że środki Funduszu przeznaczane są na dofinansowanie kosztów uczestnictwa osób uprawnionych do korzystania z Funduszu w różnych rodzajach i formach działalności socjalnej organizowanej przez zakład pracy, szczegółowo wymienionych. Przepis § 12 regulaminu wskazywał, że priorytet w przyznawaniu świadczeń oraz wysokość dopłaty z Funduszu uzależniano od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej. Osoby uprawnione znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej rodzinnej i materialnej, mogły uzyskać pomoc bezzwrotną w maksymalnej wysokości przewidzianej w regulaminie oraz maksymalne dopłaty do wszystkich rodzajów usług i świadczeń organizowanych przez zakład pracy. Osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej mogły, w drodze wyjątku, uzyskać maksymalną kwotę pomocy przewidzianej w regulaminie podwyższoną o 20%, jednak nie częściej niż raz na dwa lata. Podstawą przyznania pomocy socjalnej finansowanej z Funduszu był wniosek osoby upoważnionej, poparty jej oświadczeniem o sytuacji życiowej i rodzinnej oraz o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie. Z § 5 regulaminu wynika, że osoba ubiegająca się o przyznanie ulgowej usługi socjalnej lub świadczenia dofinansowanego z Funduszu jest obowiązana złożyć wniosek o przyznanie usługi lub świadczenia, wypełniony według wzoru załączonego do regulaminu, oraz oświadczenie o wysokości dochodu na osobę w rodzinie, obliczonego od dochodów brutto za cały poprzedni rok kalendarzowy, bez ujmowania w nich zasiłków pielęgnacyjnych i rodzinnych, uzyskanych przez wszystkich członków rodziny prowadzących wspólnie gospodarstwo domowe. Zaznaczono jednak, że obowiązek składania oświadczenia o wysokości dochodu na osobę w rodzinie nie dotyczy osób ubiegających się o najniższą dopłatę. Zgodnie z § 6 regulaminu, podstawę do wyliczenia wysokości pomocy socjalnej przyznawanej osobom uprawnionym z Funduszu w zakresie dopłat do różnych form wypoczynku stanowiła wysokość diety za czas podróży służbowej, obowiązującej w dniu 1 stycznia danego roku kalendarzowego, przemnożona przez odpowiedni wskaźnik procentowy i liczbę dni pobytu na wypoczynku.

W „Porozumieniu na rok 2009” z 5 stycznia 2009 r. stanowiącym załącznik do regulaminu, sprecyzowano sposób ustalenia wartości paczki sfinansowanej z Funduszu Świadczeń Socjalnych na dany rok w zależności od dochodu na osobę w rodzinie w złotych. Ustalenie procentowej wartości paczki dla danego pracownika przewidzianej do wydania w marcu 2009 r. było dokonywane na podstawie wniosku pracownika złożonego do 27 lutego 2009 r. o przyznanie zwiększonego świadczenia socjalnego, to jest udzielenie większej wartości paczki do wydania. Wartość paczki przyznanej pracownikowi, który złożył powyższy wniosek powiększono o 50%, jeżeli dochód miesięczny na osobę w rodzinie według oświadczenia pracownika wynosi 600 zł netto. W przypadku braku wniosku, pracownikowi wydawano paczkę o wartości minimalnej.

W załączniku z 4 stycznia 2010 r. do regulaminu sprecyzowano sposób ustalenia wartości paczki sfinansowanej z Funduszu na dany rok w zależności od dochodu na osobę w rodzinie w złotych. Ustalenie procentowej wartości paczki dla danego pracownika na dany rok następowało na podstawie wniosku pracownika złożonego do 15 kwietnia danego roku o przyznanie świadczenia socjalnego na dofinansowanie wypoczynku i proporcji wyliczonej zgodnie z tabelą dopłat z Funduszu do różnych usług wypoczynkowych. W przypadku, gdy pracownik nie złożył wniosku do 15 kwietnia danego roku, wówczas przyznawano paczkę o najniższej wartości spośród wszystkich wydanych paczek. W „Porozumieniu” z 25 listopada 2010 r. ustalono, że pracownikom zostanie przyznane świadczenie socjalne w postaci świadczenia pieniężnego z ZFŚS zamiennie za paczki (świadczenia rzeczowe) na podstawie wniosków i oświadczeń złożonych przez pracowników w 2010 r. Kwoty świadczenia pieniężnego z funduszu dla każdego pracownika wyliczono na podstawie złożonych wniosków i oświadczeń, które uwzględniają sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Na wypłatę świadczeń pieniężnych dla wszystkich uprawnionych pracowników przeznaczono kwotę do trzydziestu tysięcy złotych brutto.

Sąd Okręgowy zauważył, że regulamin obowiązujący w Spółce pozwalał na składanie oświadczenia o dochodzie na osobę, jak też na składanie dodatkowego wniosku. Dopuszczalne było także nieskładanie wniosku i oświadczenia. Wówczas świadczenie przyznawano w najniższej jednakowej wysokości. Taka sytuacja miała miejsce w 2009 r. W 2010 r. doszło do zróżnicowania wypłaty zamiennej za paczkę i były to kwoty 270, 300 i 315 zł. Wysokość wypłat

zróznicowano mimo niezłożenia przez pracowników oświadczeń o dochodzie. Jako kryterium różnicujące brano pod uwagę wysokość dopłat do wypoczynku w 2010 r, która zależała od liczby uprawnionych członków rodziny.

Zainteresowany J. B. w Przedsiębiorstwie (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w Ł. był zatrudniony od 1971 roku do dnia 16 kwietnia 2013 roku na stanowiskach kierowcy i maszynisty, na podstawie umowy o pracę.

W dniu 30 marca 2009 r. złożył wniosek o przyznanie dla niego i jego rodziny świadczenia socjalnego na dofinansowanie wypoczynku organizowanego we własnym zakresie dla dwóch osób, to jest dla niego i żony. Nie złożył oświadczenia o dochodzie, wobec czego wypłacono mu najniższą dopłatę wynikającą z tabeli dopłat: 828 złotych brutto, czyli 679 złotych netto. W 2009 roku otrzymał również od pracodawcy paczkę rzeczową o wartości 262,05 złotych. W tym przypadku nie składał, ani wniosku o przyznanie świadczenia, ani oświadczenia o wysokości dochodu na osobę.

W dniu 30 marca 2010 r. J. B. złożył wniosek o przyznanie dla niego i jego rodziny świadczenia socjalnego na dofinansowanie wypoczynku organizowanego we własnym zakresie dla niego i żony. Nie złożył oświadczenia o dochodzie, wobec czego wypłacono mu dopłatę wynikającą z tabeli dopłat – 200% diety x 10 dni na osobę to jest 920 złotych brutto. W 2010 roku zainteresowany otrzymał dodatkowo od pracodawcy wypłatę zamienną za paczkę w kwocie 300 złotych, przy czym nie składał w tym zakresie, ani wniosku, ani oświadczenia o wysokości dochodu na osobę. Wysokość wypłaty zamiennej za paczkę uzależniona była od wypłaconych pracownikom w 2010 roku dopłat do wypoczynku. 39 pracowników otrzymało świadczenie zamienne za paczkę w kwocie 270 złotych (pracownicy ci otrzymali dopłatę do wypoczynku w kwocie 828 złotych), 26 pracowników otrzymało świadczenie zamienne za paczkę w kwocie 300 złotych (pracownicy ci otrzymali dopłatę do wypoczynku w kwocie 920 złotych) a 36 pracowników otrzymało świadczenie zamienne za paczkę w kwocie 315 złotych (pracownicy ci otrzymali dopłatę do wypoczynku w kwocie 966 złotych).

W 2011 r. Spółka wypłacała tylko jedną formę pomocy socjalnej, to jest dopłatę do wypoczynku). Zainteresowany złożył stosowny wniosek w dniu 1 marca 2011 roku, wskazując jako uprawnionych siebie i żonę. Nie złożył oświadczenia o dochodzie, wobec czego wypłacono mu dopłatę wynikającą z tabeli dopłat – 200% diety x 10 dni na osobę to jest 920 złotych brutto.

Sąd uznał, że odwołanie nie jest zasadne.

Zasady tworzenia Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych określa ustawa z dnia 4 marca 1994 o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tekst jednolity: Dz. U z 2012 roku, poz. 592, ze zmianami). Podstawowa zasada dysponowania środkami funduszu została określona w art. 8 ust. 1 tej ustawy, w myśl którego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 sierpnia 2001 roku (I PKN 579/00, OSNP z 2003 r. Nr 14, poz. 331) fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin, a także emerytów i rencistów. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są zwłaszcza rodziny o najniższych dochodach. Fundusz ten jest przeznaczony na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych. Pracodawca w regulaminie ustala między innymi warunki korzystania przez osoby uprawnione z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu. Treść art. 8 ust. 1 ustawy uzasadnia tezę, że pracodawca nie może ustalić tych warunków według wybranych przez siebie kryteriów, z pominięciem naczelnej zasady wyrażonej w tym przepisie, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu zostało uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Wynika z tego, że ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie upoważnia do tworzenia takich zasad podziału funduszu socjalnego, które pozostawałyby w sprzeczności z jej art. 8 ust. 1, ten zaś przepis wyraźnie powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych. Jest to tak zwane. kryterium socjalne,

którego przyjęcie przez ustawodawcę prowadzi do wniosku, że jest wykluczone przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady „każdemu po równo”.

W 2009 roku płatnik przyznał wszystkim pracownikom paczkę świąteczną o wartości 262,05 złotych. Sposób ustalenia wartości paczki określało „Porozumienie na 2009 rok” z dnia 5 stycznia 2009 roku, zgodnie z którym ustalenie procentowej wartości paczki dla danego pracownika nastąpi na podstawie wniosku pracownika złożonego do dnia 27 lutego 2009 roku o przyznanie zwiększonego świadczenia socjalnego, to jest udzielenie większej wartości paczki do wydania. Wartość paczki przyznanej pracownikowi, który złoży wniosek powiększono o 50%, jeżeli dochód miesięczny w przeliczeniu na jedną osobę w rodzinie pracownika wynosił 600 zł. W przypadku braku wniosku pracownikowi zostaje wydana paczka o wartości minimalnej. Analiza przygotowanego na wezwanie Sądu przez skarżącą Spółkę zestawienia jednoznacznie wskazuje, że żaden z pracowników nie złożył wymaganego wniosku, w związku z czym wszyscy pracownicy otrzymali paczki w jednakowej wartości. Tymczasem z zeznań A. R. wynika, że rozpiętość wynagrodzeń w Spółce kształtuje od 2.000 złotych do kilkunastu tysięcy (w przypadku Prezesa) złotych.

W 2010 roku pracownicy otrzymali wypłatę zamienną za paczkę. Jej wysokość uzależniona była od wypłaconych pracownikom w 2010 roku dopłat do wypoczynku. Analiza przygotowanego na wezwanie Sądu przez skarżącą Spółkę zestawienia wskazuje, że 39 pracowników otrzymało świadczenie zamienne za paczkę w kwocie 270 złotych (pracownicy ci otrzymali dopłatę do wypoczynku w kwocie 828 złotych), 26 pracowników otrzymało świadczenie zamienne za paczkę w kwocie 300 złotych (pracownicy ci otrzymali dopłatę do wypoczynku w kwocie 920 złotych) a 36 pracowników otrzymało świadczenie zamienne za paczkę w kwocie 315 złotych (pracownicy ci otrzymali dopłatę do wypoczynku w kwocie 966 złotych). Z powyższego wynika, że w praktyce wysokość wypłacanego świadczenia była zróżnicowana tylko w niewielkim stopniu (rozpiętość pomiędzy najniższym a najwyższym świadczeniem wyniosła zaledwie 45 złotych) i była uzależniona nie od sytuacji materialnej lecz od wysokości przyznanej dopłaty do wypoczynku, co natomiast było uzależnione od ilości uprawnionych osób. Analiza zestawienia wskazuje, że pracownicy nie składali oświadczeń o dochodach, korzystając z możliwości przewidzianej w Regulaminie.

Pracownicy Spółki otrzymywali ponadto dopłaty do wypoczynku, których wysokość nie była uzależniona od sytuacji życiowej, materialnej i rodzinnej, a zależała jedynie od ilości osób korzystających z wypoczynku.

Z ustaleń Sądu wynika zatem, że świadczenia wypłacone w latach 2009-2011 wyliczono bez zachowania indywidualnej oceny każdego przypadku, nie została ustalona sytuacja rodzinna, materialna i życiowa osób uprawnionych do świadczeń. Świadczenia wypłacano albo w takiej samej wysokości wszystkim pracownikom, albo jako jedyne kryterium różnicujące używano ilość osób uprawnionych do otrzymania dopłaty do wypoczynku. Z § 5 Regulaminu wynikało wprawdzie, że osoba ubiegająca się o przyznanie ulgowej usługi socjalnej lub świadczenia dofinansowanego z Funduszu jest obowiązana złożyć w dziale socjalnym: wniosek oraz oświadczenie o wysokości dochodu na osobę w rodzinie, obliczonego od dochodów brutto za cały poprzedni rok kalendarzowy - bez ujmowania w nich zasiłków pielęgnacyjnych i rodzinnych - uzyskanych przez wszystkich członków rodziny prowadzących wspólnie gospodarstwo domowe. Pracodawca zawarł jednak w Regulaminie przepis zgodnie, z którym obowiązek składania oświadczenia o wysokości dochodu na osobę w rodzinie nie dotyczy osób ubiegających się o najniższą dopłatę. W praktyce oznaczało to, że pracownicy korzystając z tej możliwości, otrzymywali dopłatę do wypoczynku w wysokości uzależnionej tylko i wyłącznie od ilości uprawnionych osób.

W powyższych okolicznościach wypłacając świadczenia z Funduszu (w jednakowej wysokości lub w wysokości uzależnionej wyłącznie od liczby osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń w rodzinie) Spółka nie kierowała się kryterium socjalnym przy rozdziale środków z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Brzmienie art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, formułując warunki jakie powinny być spełnione przy rozdziale środków nie upoważnia jednocześnie do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości. Przepis ten bowiem wprowadza związek między wartością przyznawanego świadczenia, a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Z powyższego wynika, że im gorsza jest sytuacja osoby uprawnionej, tym świadczenie powinno być wyższe. Prosty podział tych środków oznacza w istocie zmianę charakteru wypłaconego świadczenia, a jak wiadomo celem świadczeń socjalnych jest wyrównywanie różnic

w poziomie życia pracowników. Fundusz nie jest źródłem świadczeń o charakterze wynagrodzenia, czy też dodatku do wynagrodzenia i nie można z niego dokonywać wypłat pieniężnych dla całej załogi, w jednym czasie. W uzasadnieniu wyroku z dnia 20 sierpnia 2001 roku (I PKN 579/00, OSNP z 2003 r. Nr 14, poz. 331) Sąd Najwyższy wskazał, że jest niemal niemożliwe, by wszyscy pracownicy mieli identyczną sytuację socjalną (identyczne dochody, taka sama liczba osób na utrzymaniu, identyczną sytuację materialną i zdrowotną rodziny), a tylko wtedy przyznanie świadczeń jednakowej wysokości można uznać za uzasadnione.

Nie rozpoznanie szczegółowe sytuacji każdego pracownika spowodowało, że przyznane świadczenie nie realizowało celów socjalnych, a stało się w istocie dodatkiem. Pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej, którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, to jest uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001 roku, I PKN 579/00, OSNP z 2003 roku, Nr 14, poz. 331 i z dnia 20 czerwca 2012 roku, I UK 140/12, LEX nr 1211542). Natomiast w wyroku z 6 lutego 2008 roku (II PK 156/07, OSNP z 2009 roku, Nr 7-8, poz. 96) Sąd Najwyższy wskazał, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie stanowi podstawy przyznania wszystkim pracownikom świadczeń pieniężnych, które nie zmierzają do realizacji celów socjalnych zgodnych z art. 1 ust. 1 i art. 2 pkt 1 tej ustawy.

W ocenie Sądu świadczenie jakie otrzymał w latach 2009-2011 zainteresowany nie było pomocą o jakiej mowa w ustawie zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, gdyż otrzymali je wszyscy zatrudnieni, a wypłaty nastąpiły niezgodnie z przepisami cytowanej ustawy (bez badania sytuacji rodzinnej, materialnej i życiowej osób uprawnionych). Pomimo, iż wypłaty pieniężne były zróżnicowane (choć w niewielkim zakresie), to w istocie wypłacone zainteresowanemu świadczenie nabyło charakter świadczenia dodatkowego, a nie świadczenia z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Wobec tego Sąd uznał, że stanowi ono przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2010 roku, Nr 51, poz. 307, ze zmianami), który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w zw. z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 roku oraz art. 81 ust. 1 ustawy z 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych).

W tej sytuacji zaskarżona decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest prawidłowa, a odwołanie podlega oddaleniu, na podstawie powołanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania uzasadnia treść art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. oraz § 11 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163 poz. 1349 ze zmianami).

Apelację od tego wyroku wniosło Przedsiębiorstwa (...) Spółka Akcyjna w Ł., zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

I. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 592 ze zm.), poprzez błędną wykładnię, w wyniku błędnego przyjęcia, że powód gospodarujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w oparciu o uzgodniony z przedstawicielami związków zawodowych regulamin nie mógł ustalić kryteriów upoważniających go do przyznania wszystkim osobom uprawnionym spornych świadczeń w sposób dowolny, polegający na przyznaniu im świadczeń w najniższej wysokości, w sytuacji, gdy nie złożą wymaganego regulaminem oświadczenia o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie uprawnionego;

II. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy poprzez przyjęcie, że przyznanie osobom uprawnionym, w tym zainteresowanemu świadczenia pieniężnego zamiennego za paczki świąteczne w takiej samej wysokości nie uwzględnia kryterium socjalnego, bowiem nie bierze pod uwagę wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie uprawnionego, podczas gdy ustawa umożliwia pracodawcy prawo domagania się od pracownika

udzielania informacji o wysokości dochodu, a odmowa przedstawienia stosownego oświadczenia może skutkować nieprzyznaniem świadczenia (jeśli stanowi tak regulamin), bądź też skutkować może przyznaniem świadczenia w najniższej wysokości (jak ma to miejsce w niniejszej sprawie),

III. niezastosowanie art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r Nr 205, poz. 1585, ze zm.) w związku z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106, ze zm.), zgodnie z którymi to przepisami podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie stanowią przychody pracowników w postaci świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, podczas gdy sporne świadczenia były wydatkowane na cele wskazane w ustawie oraz z uwzględnieniem kryterium socjalnego, którego sposób zbadania określony był w regulaminie,

IV. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 kpc, mające wpływ na wyniki sprawy, poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę dowodu w postaci zestawienia wypłat świadczeń z Funduszu realizowanym w 2010 r, poprzez przyjęcie, że ich wysokość była zróżnicowana w znikomym stopniu i nie uwzględniała kryterium socjalnego, podczas gdy przepisy ustawy nie wskazują, w jaki sposób należy różnicować wartość przyznawanych świadczeń oraz jaka powinna być różnica w wysokości poszczególnych świadczeń, pozostawiając te kwestie do doprecyzowania w regulaminie, co też powód uczynił,

V. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 227 kpc, mające wpływ na wyniki sprawy i polegające na pominięciu przez Sąd pierwszej instancji przy wydaniu zaskarżonego wyroku istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, polegającej na wykazaniu przez powoda, iż świadczenia przyznawane w ramach działalności socjalnej były uzależnione od sytuacji socjalnej.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uznanie, że świadczenia wypłacone uprawnionemu ze środków Funduszu powoda spełniają kryteria wskazane w przepisach, od których zależy zwolnienie ich od obowiązku uiszczenia składek na ubezpieczenie społeczne, albo o uchylenie o orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu.

Sąd Apelacyjny podziela zarówno ustalenia faktyczne jak i wnioski prawne dokonane przez Sąd Okręgowy, nie zachodzi więc konieczność szczegółowego ich powtarzania.

Apelacja sprowadza się do kwestionowania interpretacji przepisów prawa materialnego, ustalony stan faktyczny nie jest bowiem sporny. Sporem objęta jest wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanego - pracownika odwołującej się Spółki. Rozstrzygnięciu podlegało, czy podstawa wymiaru składek powinna uwzględniać świadczenia dodatkowe wypłacone zainteresowanemu z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Decydujące znaczenie ma interpretacja przepisów ustawy z dnia 4 marca 1994 r o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. Nr 70 z 1996 r. poz. 335 ze zm.) i rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106). Pamiętać należy, że zasadą jest, iż przychód pracownika związany ze stosunkiem pracy jest podstawą naliczenia składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Wyjątki od tej zasady muszą być wyraźnie wymienione w przepisach prawa, a interpretacja tych przepisów musi być ścisła.

Przepis art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych uzależnia przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej

do korzystania z Funduszu. Stosownie do ust. 2 tego artykułu, zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów.

Zatem powołane przepisy ograniczają swobodę pracodawcy co do określenia w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń. Przyznawanie tych świadczeń musi być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Tym kryterium winien kierować się pracodawca.

W Spółce obowiązywał regulamin, gdzie w § 12 zawarto ogólne zasady przyznawania świadczeń socjalnych, uzależniając przyznawanie świadczeń oraz ich wysokość od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej. Nie ulega wątpliwości, że warunki te nie były spełnione. Wszyscy pracownicy świadczenie otrzymali w jednakowej wysokości, a niewielkie różnice zależały wyłącznie od liczby uprawionych osób w rodzinie. Oznacza to, że przy przyznaniu świadczeń pominięta została sytuacja rodzinna, materialna i życiowa pracowników, co podważa realizację kryterium socjalnego.

Z przytoczonego przez Sąd Okręgowy orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że realizacja socjalnych celów zakładowego funduszu świadczeń socjalnych jest możliwa tylko wtedy, gdy wypłacone z tego tytułu świadczenie jest ściśle związane z sytuacją materialną i rodzinną poszczególnych pracowników.

O spełnieniu kryterium socjalnego nie może być mowy bez indywidualnej analizy sytuacji każdej uprawnionej do skorzystania z funduszu osoby. Założenie, aby nie różnicować pracowników, jest sprzeczne z celem, jakiemu ma służyć zakładowy fundusz świadczeń socjalnych.

W wyroku z dnia 20 czerwca 2012 r, I UK 140/12, Sąd Najwyższy stwierdził, że świadczenia przyznane bez zachowania indywidualnej oceny każdego przypadku narusza obowiązujący regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i w istocie świadczenia zostały wypłacone wprawdzie z funduszu socjalnego, lecz nie na warunkach wynikających z regulaminu, a więc nie mogą one zostać uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1999 r w sprawie poszczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. W wyroku z dnia 6 lutego 2008 r. II PK 156/07 (OSNP 2009/7-8/96), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie stanowi podstawy przyznania wszystkim pracownikom świadczeń pieniężnych, które nie zmierzają do realizacji celów socjalnych zgodnych z art. 1 ust. 1 i art. 2 pkt 1 tej ustawy. W wyroku z dnia 20 czerwca 2012 r. I UK 140/12 (Lex 1211542) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych wyraźnie wiąże wysokość przyznawanego świadczenia (będącego pomocą finansową w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy) z rozpatrywaną łącznie sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Podobnie Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 15 listopada 2012 r. III AUa 191/12 (Lex 1236012) stwierdził, że fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnicę w poziomie życia pracowników i ich rodzin. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatem są rodziny (a nie tylko pracownicy) o najwyższych dochodach. Wyżej przytoczony przepis (art. 8 ust. 1) powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, materialną i rodzinną osób uprawionych, czyli z kryterium socjalnym. Przyjęcie tego kryterium prowadzi do wniosku, że przyznawanie świadczeń ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości jest wykluczone.

Jeszcze raz podkreślić należy, że kryterium socjalne zdefiniowane jest w ustawie o zakładowym funduszu świadczeniach socjalnych, a regulamin obowiązujący u pracodawcy nie może być sprzeczny z przepisami tej ustawy. Zapis o przyznawaniu świadczeń socjalnych w najniższej wysokości bez badania kryterium socjalnego nie jest zgodny z ustawą. Przy czym kryterium socjalne według ustawy, to sytuacja życiowa, rodzinna i materialna, które to elementy winny być oceniane i badane łącznie. Kryterium socjalne powinno być badane w odniesieniu do każdego konkretnego

pracownika, bo świadczenie przyznawane są konkretnym osobom. Nie wystarczą więc dla przyznania świadczeń ogólne stwierdzenia, że znana była pracodawcy sytuacja pracowników i ich niezbyt wysokie zarobki, oraz że podobne były potrzeby pracowników związane ze świętami, czy urlopami. Nie ma też istotnego znaczenia, że świadczenia uznane przez pracodawcę za świadczenia socjalne były zróżnicowane, skoro zróżnicowanie nie wynikało z kryterium socjalnego. Pracodawca nie ma też obowiązku przyznawania świadczeń socjalnych wszystkim pracownikom, taki obowiązek nie wynika z ustawy.

Rzeczywiście w regulaminie odwołującego się były uregulowania dotyczące przyznawania świadczeń w oparciu o kryteria socjalne, wzory wniosków, w których należało podać sytuację materialną rodziny. Jednak w praktyce postanowienia te nie były stosowane.

Świadczenie urlopowe, z którymi apelujący porównuje świadczenia objęte sporem, są innymi świadczeniami, uregulowanymi w odrębny sposób. Okoliczność, że świadczenia urlopowe są wyłączone z podstawy wymiaru składek nie ma wpływu na ocenę stanu faktycznego niniejszej sprawy. Ustawa przewiduje świadczenia z zakładowego funduszu socjalnego, przy których nie bada się kryteriów socjalnych, takie jak na przykład imprezy sportowo – rekreacyjne. Jednak świadczenia objęte sporem w niniejszej sprawie do takich nie należą.

Świadczenie z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, które jest zwolnione od obowiązku uiszczenia składek, to świadczenie wypłacone z tego funduszu, ustalane w oparciu o uchwalony w odpowiedni sposób regulamin i przyznawane według kryteriów zgodnych z kryteriami przewidzianymi w ustawie o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Przyznane zainteresowanemu świadczenia, niespełniające powyższych wymogów, oderwane od kryterium socjalnego, należy zakwalifikować jako świadczenie dodatkowe wypłacone przez pracodawcę, niebędące świadczeniami socjalnymi.

Świadczenia te stanowią przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.). Zarzuty apelacji dotyczące naruszenia prawa materialnego i procesowego są zatem całkowicie nieuzasadnione.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji. Orzeczenie o kosztach Sąd Apelacyjny oparł na treści art. 98 kpc oraz § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).